

G. Czimmer Anna

A Luminát lapozgatva...

Négy mértéktartóan kiszabott, művészi egyszerű füzet — mintegy 300 oldal — ennyi a Lumina 1955. évi IX. évfolyamának külsősége. Lumina annyira mint Világosság. Természetesen, átvitt értelemben, a kultúra és a szellem világosságára érti ezt az ember. A bánáti románok Luminájára azonban fizikai értelemben is találó ez a cím, mivel relative igen nagy a terjedési sebessége. Ez volt az első megállapításom róla. Ugyanegy napon fizettem elő két folyóiratra. A Lumina négy nap múlva az asztalomon volt. Hidunk két és fél hónap múlva ért el hozzám. E relativitás — mivel tény — szorosabban hozzátartozik valóságunk felméréséhez. Csak ezért említem meg.

A Lumina számait lapozgatva, kellemesen lep meg a szerkesztői gondosság. Nem lehet könnyű dolog, ilyen szűk lapterjedelemben megoldani a feladatot: megválasztani, hogy mit nyújtson olvasóinak. Nem is lehet ezt maradéktalanul megoldani. De minden felül, a Lumina minden számából kisugárzik az, hogy elsősorban olvasói kedvéért írják. Szerkesztői munkaközössége kilép abból a bizonyos zártágból, amely egynémelyik irodalmi-kulturális folyóiratra olyan jellemző, hogy az olvasó úgy érzi mintha a munkatársak egymásnak írnának és mindenki tudja a másiktól, hogy kicsoda. A Lumina nem tartozik az ilyen típusú folyóiratok közé.

A Lumina mindig kedves figyelemmel fordul az olvasó felé. Hol egy-egy munkatársát mutatja be; hol egy-egy csokor örökszép verssorról emlékezteti a klasszikus román költészet anyai emléire és idéz fel az idők távlatában megszépült diákkori reminiscenciákat még abban is, aki nem tagja e nyelv-közösségnek. Mások szemelvényeket közöl a beküldött versekből, melyek egészükben nem közölhetők ugyan, de a Lumina e próbálkozások íróival mégis mint munkatársaival beszélget, bírál, biztat és tanácsot ad papirkosárgazú szerkesztői üzenetek helyett. Az olvasóval való törődés jele az is, hogy

a sajtóhibákat és tévedéseket utólagosan helyesbíti.

Különleges melegség árad ebből a Luminából. Ez a Világosság nem a nagyváros hideg magasságaiból metszőkéken sugárzó neonfény, hanem inkább olyan, mint a bölcsőhelyünk fölött virrasztó lámpás meghitten körülölelő fénye. Világosságot vet házunk tájára, előrefelé vezető utunkra s időnként visszafelé is a már megtett útra. Nem árt néha hátranézni, nem felejtettünk-e ott valamit?

Ebből a Világosságból kisugárzik a Jugoszlávia népeivel való közös sorsérzés és együttérzés éppúgy, mint a nagy román (nem nagyromán) nyelv-közösséghez és kultúrához való tartozás. Mindkettő mint természetes életérzés nyilvánul meg irodalmi dokumentálásban, mindenféle -izmus, törleszkedés avagy viszolygás nélkül. A Lumina nem légyökerekkel táplálkozik a Ma atmoszférájából, hanem azokra a gyökerekre támaszkodik, amelyeknek hajtása.

Miről van szó a Lumina egy évfolyamában? Ha felsorolnám, hogy hány eredeti novella, vers, műfordítás, kongresszusi beszámoló, nekrológ és műkritika van benne, lehet hogy pontos statisztikus lennék. De most nem akarok beszélő számokkal előhozakodni, hanem éppen azzal amiről számokkal nem lehet beszélni. Arról akarok írni, amiről csakis a Luminában olvashattam, másutt nem.

A Lumina az idén tizedik évfolyamába lép. Már régen túljutott a magvetés stádiumán. Már elérkezett odáig, hogy kévébe kösse és lemérje eddigi munkájának termését. Lelkiismeretes és részletes kritikával ad számot a klasszikus román irodalom jugoszláviai kiadványairól. Kicsit irigylem a román diákokat, akiknek nem csupán egyik vagy másik író egyik vagy másik művét olvassák a kezébe azzal, hogy „nemes, itt az egyetlen román irodalom”, hanem akik ezenkívül kezükbe vehetik azt a három vaskos antológiát is, melyekből valóban áttekintést nyerhet-

nek arról, amit századokon át a klasszikus román próza, a lírai költészet és a népköltészet szellemi örökségül hagyott rájuk.

Es irigylem egy kicsit a román kultúrmunkásokat is nemcsak azért a három szép antológiáért, hanem főképpen azért a bibliográfiáért, amelyet a Lumina lapjain nyújt nekik Radu Flora. Ez a bibliográfia felsorolja mindazokat a román irodalmi vonatkozású cikkeket, amelyek a jugoszláv sajtóban 1945 óta megjelentek. A hozzá csatolt betűrendes névmutató segítségével pillanatok alatt megtalálhatja az irigyelt román kultúrmunkás, hogy ki, mikor és hol írt valakiről. Elgondolom, micsoda céltudatos előrelátás adta az iniciatívát és micsoda éber figyelem kellett e munkához! Mert nem kampányunkka, hanem egy évtizeden keresztül való szellemi ügyeletesség kellett hozzá.

Ez a bibliográfia egyszersmind tükrö a jugoszláviai román kisebbség kultúrális helyzete felmérésének is. Feljegyzem, hogy a 177 bibliográfiai adat között hat magyar nyelvű található. Nem több és nem kevesebb. Ez az adat talán kapóra jön egyszer valakinek, aki a magunk dolgaival vet majd számot.

A Lumina ismételten közöl régi iskolatörténeti adatokat levéltári kutatások alapján. A mai román tanítónak retro perspektívát nyújt százéveleltti kollégáinak alárendelt társadalmi helyzetéről, javadalmaszásáról, az iskolák siralmas állapotáról és pedagógiai szempontjairól, amely adatok hozzásegítenek a jelen helyes kiértékeléséhez. És a multbatekintés után a Lumina előre veti fénysugarát a kúszföbön álló iskolareform előkészületeire. Foglalkozik a könyvtárak szerepével is.

A Lumina állandóan felszínen tart nyelvészeti kérdéseket is. Közli a sláv-román nyelvészeti kutatások új eredményeit, a kölcsönhatások és a bánáti román tájnyelv kérdéseit. Ezek mellett figyelemmel kíséri és referálja a Jugoszláv Enciklopédia kiadását, a Román

Népköztársaság Tudományos Akadémiájának nyelvészeti kiadványait, így pl. az új irodalmi nyelvészotárt és az új helyesírási határozatokat. Ez az éber reagálás nemcsak szóbeli kommentárookban, hanem tettekben is megnyilvánul. A Lumina egyik számában ismerteti az új román helyesírást; a rákövetkező számát már aszerint szedi.

Lapozgatás közben feltűnik bizonyos negatívum is, bár nem merném állítani hogy ez hiányossága is egyúttal. A Lumina nem rögzít le a lapjain irodalmi elméleti eszmefuttatásokat és vitákat. Nem vet fel olyan kérdéseket, hogy van-e jugoszláviai román irodalom, avagy nincs? Lehet-e korszerű mondanivalót ócska szavakkal elmondani vagy szükségképpen új kifejezőmódot követel? Úgy látszik hogy az ílyesféle kérdéseket előszóval beszéli meg a szerkesztői munkaközösség. Nyújtja azt, amit nyújtani tud és az ítélehozás verdiktjét a jövő nemzedék esküdtszé-kére bizza.

Önkritikájuk meggyőző arról, hogy tudják önmagukról feladataik megoldatlan szektorait is. Valószínűleg jobban is tudják az olvasónál. Az olvasó mindig szubjektív, de ezt a jogát nem vitathatja el tőle senki. Ezért említem meg azt, ami nekem hiányzott a Lumina lapozgatása közben. A néprajzi-folklór tárgyú közlemények. Hogy ez szerkesztői intenció, papirgazdálkodás, vagy az ilyen irányú kutatómunka hiányának a következménye-e, nem tudhatni. (Hetilapjuk a Libertatea közöl itt-ott eredeti gyűjtésű bánáti népdalokat.) S még valamit nem találtam keresve sem a Lumina lapozgatása közben: magyar vonatkozású cikket avagy magyar irodalmi fordítást. Amikor ezt felpanaszolom, egyszersmind azt is megkérdem halkan: Hát mi vajjon felköszöntöttük-e a tízéves Libertateát? Stefán Flórika szerbül írt verseit olvastuk ugyan magyar fordításban, de mit hozhatunk fel még?